

VÁRALJAI ANNA

Egy építészettörténeti fordulópont margójára

LECHNER ÖDÖN ÉS A SZEGEDI VÁROSHÁZA TERVRAJZAI*

Írásom apropója Lechner Ödön építész születésének 175. évfordulója, akinek érzékenysége, finom intellektusa, kreativitása talán még szembeötlőbben tűnik elő mérnöki munkáin, grafikai tervein, előrajzain, mint magukon a kész épületeken. Tanulmányomban is Lechner-rajzokról lesz szó: a Csongrád Megyei Levéltár páratlanul érdekes, több doboznyi levéltári állományáról, mely Lechner Ödön és Pártos Gyula Szegedi Városházához készített, 1882-1883-ra datálható tervrajzait, iratait tartalmazza.¹ Úgy vélem, hogy Lechner Ödön a Szegedi Városházán² alkalmazta első ízben a magyaros formakincs elemeit, továbbá a későbbiekben védjegyévé váló máz kerámiát mint építőanyagot, és ehhez az épülethez köthető a nemzeti építészeti lechneri gondolatának első jelentkezése is.

A levéltárban őrzött rajzok recepciótörténete sekélyes, jöllehet, a négy doboznyi művészet-történeti kuriózumra már Bakonyi Tibor felhívja a figyelmet 1979-es tanulmányában mint művészi érték tekintetében is páratlan leltre.³ A rajzok a Móra Ferenc Múzeum Történeti Osztályának leltározatlan raktári anyagából kerültek a Csongrád Megyei Levéltár tervpályázatainak anyaga közé 1980-ban.⁴ A XV.2. b. 45-47 jelzetű dobozokban 80 db különböző méretű és technikájú rajz található, a 48-49 jelzetű dobozokban pedig a kivitelezéshez kapcsolódó iratok, számadások, levelezések, építései naplók, tervpályázatok. Az anyag részét képezi a je-

* A kutatásra és a tanulmány publikálására a Kállai Ernő Művészet-történeti Kutatói Ösztöndíj [2020] támogatásával nyílt lehetőségem.

¹ Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-Csanád Megyei Levéltára (továbbiakban CSML), Szeged Város Építési Terveinek és Iratainak Gyűjteménye, Lechner Ödön, Pártos Gyula: *A Szegedi Városházához készített tervek, rajzok és iratok* (XV.2b. 45. d. – 49. d. jelzettel). A kutandó témakör részét képezik az 1882/1883-ban készített alaprajzok, rozetta-, balluszter- és tetőablaktervek, a lépcsőház és a főpárkány részlettervei, a főlépcsőház tetőterve, harminchét darab díszítőszobrászati rajz, ablakpillérek, ablakkeretek és korlátláncok rajzai, Lechner Ödön által szignált festősablonok, két darab homlokzatterv, toronyrészlet, főbejárat-részletrajzok, az óra körüli boltív, a teremajtó és párkánykövek ornamenteinek rajzai. A rajzok mellett forrásértékűek az építési naplók, a kiírt pályázatra beérkezett jelíges pályázatok jegyzéke és a vállalkozók megbízási szerződésai.

² Szeged, Széchenyi tér 10.

³ Bakonyi Tibor: Lechner Ödön ritkaságértékű szegedi tervrajzainak néhány tanulsága, In: Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében, Szeged, 1979, 49–54.

⁴ CSML XV. 2. b. 45. Átadás-átvételi jegyzőkönyv, MFM Szeged, 1980. június 24.: A MFM történeti osztálya leltározatlan raktári anyagából átadja a CSML-nek a különféle középületekre kiírt tervpályázatok anyagát, közte a szegedi városháza 22 db terve. Átadó: Zombori István osztályvezető, MFM.

lenleg a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumának Építészeti Gyűjteményében őrzött, a szegedi városháza tetőcserepezéséhez készített színterv is.⁵ Az említett rajzok szinte kivétel nélkül szignálva vannak, nagyrészt „Lechner Ödön műépítész”, kisebb részben pedig „Lechner Ödön és Pártos Gyula műépítész” aláírással. Az építészettörténeti szakirodalom mai álláspontja szerint Pártos elsősorban az adminisztratív teendőket, valamint a statikai számításokat és egyes rajzi feladatokat végezte, míg a művészi munka és koncepció kidolgozása Lechner érdeme.⁶ A kutatott levéltári anyagban is találunk arra való utalást, hogy a Városháza terveinek pénzügyi kalkulációját teljes egészében Pártos Gyula végezte,⁷ a lendületes ornamensrajzok pedig – az összehasonlító vizsgálatok alapján – egyértelműen Lechnernek tulajdoníthatók.

Sümei György szerint Lechner képzőművész habitusú alkotó volt, aki „folyamatosan korrigálja saját magát”, „a már megrajzolt részleteket állandóan tökéletesíti”, és „a formák fejlesztésében, a részletek kidolgozásában számára megnyugtató vagy véglegesnek elfogadható megoldásokat mindig a rajzolása során, a rajzi gondolkodása révén, s nem a tervezőasztalon kereste.”⁸ Kortársai is megemlékeznek arról, hogy Lechner „életvitel-szerűen” és állandó jelleggel rajzolt, szinte bármire, ami a keze ügyébe került, legyen szó papírszalvétáról, vagy a kávéházi asztal márványlapjáról.⁹

A levéltári rajzok rossz állapotának oka, hogy azok használatra voltak szánva, vagyis a méretarányosak sablonként, sok esetben falra kasírozott mintaként szolgáltak az épület-szobrászati elemek készítői számára. A méreteket mutatja, hogy a legnagyobb, a torony bádogosmunkáit mintázó rajz 350x130 cm-es, de a legkisebb is 48x35 cm. A sablonok hordozója többnyire erős papír, a mérnöki pontosságúaké mérnökpapír, míg az igényesebb, prezentációra szánt teljes homlokzatrajzok a manchesteri Sagars Patent Broughton cég drága textilpapírjaira készültek.¹⁰ Technikájuk is igen változatos: az ornamens-sablonok ceruzával felvázolt körvonalait Lechner sokszor művészi grafikává alakította azáltal, hogy szénnel, vízfestékekkel árnyalta, térbelivé tette.¹¹ A mérnöki pontosságú tervrajzokat minden esetben tussal készítette, nagyobb alkotói szabadságot csak az épületdíszítmények felvázolásakor engedett meg magának. Típus szerint háromféle rajzot különíthetünk el: egyrészt a mérnöki pontosságú rajzokat, másrészt a prezentációra szánt szemléltető homlokzati rajzokat, harmadrészt pedig az egyes építészeti díszítményeket, ornamenseket, épületszobrászati elemeket ábrázoló különféle méretű sablonokat (zárókövek, voluták, sarok- és ablakpárkánydíszek, pillérfe-

⁵ BTM-Kiscelli Múzeum, Építészeti Gyűjtemény, 66.117.

⁶ Többek között ezen az állásponton vannak: Hadik András: *Szeged-Városháza*, Szerk. Dercsényi Balázs, TKM Egyesület, Budapest, 1988, és Mendöl Zsuzsa, Mendele Ferenc et al.: *Lechner Ödön 1845–1914*. Emlékkiállítás a művész születésének 140. évfordulójára, Budapest, Táncsics M. u. 1., 1985. aug. 2. – 1985. szept. 30. Szerk. Pusztai László, Hadik András, Budapest, Országos Műemléki Felügyelettség Magyar Építészeti Múzeuma, 1985.

⁷ CSML XV. 2.b. 49, 18.

⁸ Sümei György: *Lechner Ödön írásai*, Szerk. Sümei György, Budapest, Corvina, 2020, 186–187.

⁹ Hauszmann Alajos: *Hauszmann Alajos naplója. Építész a századfordulón*, Gondolat, Budapest. 1997. 123.

¹⁰ Lásd pl. a szeged városháza Lechner-féle alaprajzának módosítását tartalmazó rajzot, CSML XV.2.b. 46/1/148.33.b. raktári jelzettel.

¹¹ CSML XV.2.b.47.1.

jek, konzolok, balluszterek, figurális szobrászmunkák rajzait, pl. a főkapu kariatidáit, a főcímer angyalait stb.).

A díszítés stiláris szempontból jórészt barokk és rokokó ornamenteket idéz, ilyenek a kagylók és a gyöngyfűzések, medalionok, voluták, kariatidák és angyalok. Egyes motívumok, mint például a rozetta, Vedres Istvánnak, a korábbi városháza tervezőjének is meghatározó motívuma volt, s Lechner feltehetőleg rá való utalásképp alkalmazta oly gyakran az új épületen. A legizgalmasabbak azok a népművészetből elesett, stilizált ornamentek, amelyeknek nem találjuk előzményeit sem a lechneri életműben, sem a korabeli építészetben. Ilyenek a húsos, gyakran gyöngyös pálcatagra fűzött tulipánok (lásd később a Postatakarékpénztár épületének tulipános oszlopfőit, gyöngyfűzérsorait), a geometrikus alakzattá stilizált bimbók és rügyek, a kőbányai Szent László plébániatemplom (1893–1898) lángoló szív motívuma, melyek feltehetőleg Lechner önálló néprajzi gyűjtésének eredményei.¹²

Az új városháza építésének szükségességét egy tragikus esemény, az 1879. március 12-iei szegedi nagyárvíz tette indokolta, melyet követően alig háromszáz épület maradt épen a városban, és a régi városháza is jelentős károkat szenvedett.¹³ Szeged újjáépítésére kormánybizottság szerveződött Tisza Lajos vezetésével, s a tervek elkészítésével Lechner Lajost bízták meg. A Széchenyi tér parkosításával a régi szegedi vár helyett ide helyeződött át a városközpont, melyet a városvezetés egy, a korábbinál patinásabb épülettel kívánt megkoronázni. Mindez azonban szükségszerű is volt: a Szegedi Híradó 1881. októberi számából kiderül, hogy a régi városháza alapfalai egészen a pincészigetig eláztak, így elkerülhetetlenné vált az épület teljes lebontása, és egy egészen új felépítése.¹⁴ A Magyar Mérnök- és Építész Egylet 1881 őszi pályázatát hirdette a szegedi városháza építésének ügyében, kifejezve afelett érzett örömét, hogy Szeged „az épített szándékolt új széképületének terveit hazai építészek számára rendezett nyilvános tervezési pályázat útján kívánja beszerezni s hogy erre a célra szép összeget áldozva, hazai viszonyainkhoz képest igen tekintélyesnek mondható díjakat ajánlott föl.”¹⁵

A pályázatból az is kiderül, hogy „a város a pályázóktól nem egy tervezetet és költségvetést, hanem három, sőt, tekintettel a toronyvariációkra, szigorúan véve négy külön, 1:100-hoz, a lapok nagy részére nézve 1:50-hez mérték szerint rajzolt tervet s ugyanannyi részletes költségvetést kíván s mindezt: 75-80 nap alatt.”¹⁶ Szegeden nem a városháza építésére kiírt pályázat során bukkant fel először Lechner neve, hanem 1881. július 11-én, egy, Az Építési Ipar c. műszaki hetilapban többedmagával publikált petíció kapcsán.¹⁷ A szegedi közgyűlés-

¹² A vonatkozó szövegrész tekintetében köszönet a szakmai segítségért Nagy Ildikónak.

¹³ Bakonyi Tibor – Zombori István: *Szeged árvíz utáni (1879) rekonstrukciójának tervei*. In: *Műemlékvédelem*, 1980/3. 132–140.

¹⁴ Ismeretlen szerző: Helybeli újdonságok. In *Szegedi Híradó*, XXIII. évfolyam/229. szám, 1881. október 8., oldalszám nélkül.

¹⁵ Ismeretlen szerző: A magyar mérnök- és építész- egyesület (sic!) emlékirata. (A szegedi városházi pályázat ügyében.) In *Szegedi Híradó*, XXIII. évfolyam/272. szám, 1881. november 29., oldalszám nélkül.

¹⁶ Ismeretlen szerző, i.m. 1881, oldalszám nélkül.

¹⁷ Aláírók: Benkó Károly, Bukovics Gyula, Czigler Győző, Feszty Adolf, Gerster Kálmán, Hauszmann Alajos, Kallina Mór, Kauszer József, Koch Henrik, Lechner Ödön, Makay Endre, Pártos Gyula, Petschacher Gusztáv, Schickedanz Albert, Weber Antal, Ybl Miklós (Szeged szab. kir. város tekintetes közgyűlésének. In *Az Építési Ipar. Műszaki Hetilap*, 1881. június 10., V. évfolyam/236. szám, 247–248).

nek címzett folyamodvány az ezébben felavatott szegedi Városi Színház építésének körülményeit kritizálta, mivel annak tervezését és kivitelezését osztrák építészekre (Fellner und Helmer) bízták.¹⁸ További kifogásként merült fel a verseny nélküli megbízás, valamint a hazai építészeti karral szembeni bizalmatlanság. Az 1881-es petíció következményeképpen a városháza pályázatát Tisza Lajos már kizárólag magyar építészeknek hirdette meg, azzal a stílusos megkötéssel, hogy az épületnek Mária Terézia kori „baroque stylen”, a régi városháza arculatához igazodva kell felépülnie. Lechnernek a bécsi építészeti idéző neobarokk stílussal szembeni ellenszenvé későbbi írásaiban válik egyértelművé, melyekben már harcosan szembeszáll az osztrák késő barokk formanyelvet „majmoló” magyar építészekkel; számára a barokk egyet jelentett a Monarchiával, amellyel szemben kialakította sajátos, magyaros elemekkel tarkított „nemzeti” stílusát, mintegy a nemzeti ellenállás tanúságaképpen.¹⁹

Lechner művészi pályája éppen ekkor, a szegedi épület tervezésének időszakában vett fordulatot, amit Nemes Márta a művész párizsi tartózkodásával magyaráz, ahol Lechner új szerkezeti anyagokkal és új szellemi áramlatokkal – pl. az Arts&Crafts mozgalommal – találkozhatott.²⁰ A háziipar fogalmával a vilákiállításokon ismerkedhetett meg, ahol az egyes kiállítók igyekeztek minél hangsúlyosabban kidomborítani nemzeti/népi sajátosságait. Nemes szerint ez, vagyis a „domestic revival” jelensége magyarázza, hogy Lechner Feszli Frigyesnél (lásd a pesti Vigadó ornamentikája) szilárdabb alapokra helyezte a népi motívumkincs felhasználásának lehetőségeit. Úgy véli, a történeti stílusok „elfogyása”, kiüresedése is hozzájárult a népművészet felfedezéséhez, valamint az orientalizmus Kelet felé tekintő divatja, mely hazánkban az őshaza és az őseredeti népművészet keresésének gondolatában nyilvánult meg.²¹ Nemes Márta fontos észrevétele, hogy az agyag mint építőanyag önmagában is ősi kultúránkra utalt, így kerülhetett Lechner fókuszába, különös tekintettel az alföldi viszonyokra, ahol valóban hagyományos építőanyagoknak számított, s így markánsan meg is jelenik a Városházán, mázas tetőcserép és majolika díszítőornamens formájában.²²

A kerámiához való vonzódása családi okokkal is magyarázható, mert édesapja téglagyárában (ahol többek között a Dohány utcai Zsinagóga burkolatai is készültek) már gyerekkorában megismerkedett az agyaggal. Mendöl Zsuzsa szerint a kerámiaelemek Lechner homlokzatainak gyűjtőpontjai, s „számára a kerámia a hazai adottságoknak és építési lehetőségeknek megfelelő nemzeti építőanyag.”²³ Lechner Berlinben tanulmányozta az észak-olasz épületdíszítőművészeteket,²⁴ Párizsban megismerte a legfrissebb kerámiatörténeti szakirodal-

¹⁸ Az eredeti dokumentumot lásd: CSML 6514/1881

¹⁹ Lechner 1880 és 1886 között még három további neobarokk épületet is tervezett (budapesti Kempinszky villa, nagybecskereki vármegyeháza, pécsi színház)

²⁰ Nemes Márta: *Lechner Ödön Iparművészeti Múzeuma. Tanulmányok Budapest múltjából* 24. Budapesti Történeti Múzeum, Budapest, 1991, 65–90.

²¹ Nemes, i. m., 1991, 77.

²² „...a magyarság eredetének kutatása nyomán kelet építőanyaga, az agyag, a mázas kerámia építészeti alkalmazása már önmagában is szimbolikus jelentésűvé lehetett, népi formák nélkül is ősi kultúránkra utalt.” (Nemes, i. m., 1991, 77–78)

²³ Mendöl Zsuzsa: *Lechner Ödön és a Zsolnay gyár kapcsolata. In Lechner Ödön 1845–1914. Emlékiállítás a művész születésének 140. évfordulójára*, Budapest, Táncsics M. u. 1., 1985. aug. 2. – 1985. szept. 30. Szerk. Pusztai László, Hadik András, Budapest, Országos Műemléki Felügyelőség Magyar Építészeti Múzeuma, 1985, 64.

²⁴ Sisa, i. m., 2014, oldalszám nélkül.

mat,²⁵ (utóbbiak képi illusztrációi meglepő egyezést mutatnak a Városháza egyes majolika ornamenseivel) az 1870-es évek második felében pedig már együtt utazott Párizsba a Zsolnay családdal. Párizsi éve alatt (*Clément Parent* építésszel francia reneszánsz palotákat újíttott fel) megismerhette a burgundiai vidéki kastélyok mázas tetőcserepeit, melyek közül jó néhány (pl. a Château la Rochepot, Château Santenay) hasonlóságot mutat a Városháza tetőfedésével.

A háziipar elősegítését igyekezett szolgálni az a kezdeményezés, hogy nemcsak a tervezési munkákat, hanem lehetőség szerint a kivitelezést (bádogozás, kőfaragó munkák, cserépgyártás) is helyi mesterekkel oldották meg. A több ezer darab színes-mázás tetőcserepet Tóth Béla szegedi cserépgyáros, a komolyabb, művészi porcelán- és majolikamunkákat pedig Hardtmuth L. és C. budapesti majolikagyárosokra bízta.²⁶ A helyi mesterek aránya azonban (a munkanaplók tanúsága szerint) jóval magasabb volt, mint a budapestieké, illetőleg a bécsieké, s a korszakban páratlan módon a kőfaragó munkák jelentős részét egy szegedi vállalkozó asszony, özv. Fischer Jánosné és fiai kivitelezték.²⁷

A Lechner-rajzokon megjelenő, jellegzetesen népi (jelen esetben alföldi virág) ornamentika, tendenciózus gyűjtőmunka és kutatás tárgyát majd csak 1885 után – Huszka József kutatásaival és a Művészi Ipar c. folyóirat megjelenésével – képezi, így Lechner művészi kísérletei megelőzik a szisztematikus anyaggyűjtés időszakát. Sümegi György úgy véli, hogy a művészettörténet mindezidáig túl keveset foglalkozott Lechner népművészeti gyűjtőmunkájával, holott az építész nemcsak Huszka József kutatásai, hanem saját tapasztalatai is inspirálták.²⁸ Feltételezhetjük, hogy az intellektuális beállítottságú Lechner Szegeden is folytatott néprajzi kutatásokat. Ezt illetően két irányban érdemes vizsgálódnunk: egyrészt az építész a Városháza tervezésével, kivitelezésével párhuzamosan, 1883-ban Lillin Károly kékfestő számára tervezett egy – végül megvalósításra nem kerülő – francia reneszánsz stílusú házat. 1867-ben Lillin műhelye már nagyüzemszerűen működött, ahol Lechner a kékfestő dúcokról megismerhette a helyi népies mintákat. Ez a feltételezés annál is indokoltabb, mert az 1890-es évektől Lechner többek között textilminták motívumai nyomán igyekszik az építészeti formanyelvet megújítani,²⁹ másrészt mert a kihalófélben lévő kékfestőmesterség mintáinak életben tartása bekapcsolható a háziipar feltámasztásának gondolatkörébe.³⁰ Továbbá a Vá-

²⁵ *Albert Jacquemart: Histoire de la céramique*, Librairie Hachette, Párizs, 1875, és *Friedrich Jaenicke: Grundriss der Keramik in Bezug auf das Kunstgewerbe: eine historische Darstellung ihres Entwicklungsganges in Europa, dem Orient und Ost-Asien von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*, Paul Neff, Stuttgart, 1878.

²⁶ CSML XV. 2.b. 46. 6077/1844.

²⁷ CSML XV. 2.b. 46. 14003/1884.

²⁸ Sümegi, i.m., 2020, 192.

²⁹ Sisa, i.m., 2014, oldalszám nélkül.

³⁰ „Az a sorsa a népies kékfestő iparnak is, ami a szűccségnek, szűrművéségnek, céhbeli, városi faze-kasságnak: lassan pusztul – és a régi ducok, amikből már is sok a padlásra került, sutba jutnak, mert nem érdemes folytatni az apa s a nagyapa mesterségét.” (Malonyai Dezső: *A magyar nép művészete*, V. kötet. Hont, Nógrád, Heves, Gömör, Borsod magyar népe, a palócok művészete, Budapest, Franklin-Társulat, Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, 1922.) Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Malonyai-malonyai-dezso-a-magyar-nep-muveszete-1174D5/v-kotet-hont-nograd-heves-gomor-borsod-magyar-nepe-a-palocok-muveszete-11926E/viselet-1192DD/> (utolsó megtekintés: 2020. 07. 28.)

rosháza építésének időszakában kapcsolatot ápol az 1892-ben Dugonics Társasággá szerveződő – Szeged helytörténete és népművészete iránt érdeklődő – egyesülés tagjaival, köztük Milkó Izidorral, akinek szegedi belvárosi palotáján a Városháza építésének évében dolgozott. A későbbi tagok egy része már az 1870-es évektől jelentős néprajzos iskolává szerveződött, mely eleinte elsősorban a szegedi urbánus irodalom számára keresett új témákat a paraszti életben. Nemcsak Lechnerre hatott azonban a szegedi folklorista közeg, hanem viszont: Bálint Sándor visszaemlékszik arra, hogy polgári iskolai rajztanára, Cs. Sebestyén Károly (1876–1956) még az I. világháború éveiben is Lechner-féle szűrmustrákat és népies ornamentikájának alapmotívumait gyakoroltatta velük rajzstúdiumain.³¹ A szegedi városháza hatástörténetének vizsgálatakor fontos megemlékeznünk Lechner Vedreshez és a régi városházához kapcsolódó viszonyáról. A régi városháza leírására levéltári források és a korabeli sajtórecenzió alapján, a hatástörténetet is bemutatva először Nagy Zoltán tett kísérletet Vedres István művészi tevékenységéről szóló 1956-os monográfiájában.³² Fontos megállapításai közé tartozik az épület dunántúli (pl. Hőgyész, Vál) későbarokk kastélyokkal való párhuzamba állítása, melyet a stiláris párhuzamosságokon túl életrajzi adatokkal támaszt alá. A belső díszítés rekonstruálásakor Szeged egykori polgármesterének 1801-es, a Városháza színházfüggönyéről szóló leírására hivatkozik. Művészettörténeti szempontból forrásértékkel nem bír, de érdekes kortörténeti dokumentum Vedres Istvánnak a városháza alapkövetételére írott alkalmi költeménye, melyet olvasva megérthetjük Tiszát, miért is ragaszkodott annyira a Vedres-féle állapot rekonstruálásához, s ezek a sorok bizonyára erős imperatívusként lebeghettek az új városháza építőinek szemei előtt is.³³ A könyvecskében két fametszet is található, ezek közül a címlapon lévő Szeged városát egy újonnan épített épületre támaszkodó, fiatal, kezében a város címerpajzsát tartó nőalakként ábrázolja, balján egyszerű vidéki házakkal, jobbján pedig omladozó várfalakkal. A népi építészet és formakincs, a népi hagyományok átmentése ebben a kontextusban nemzeti kultúránk megőrzésének garanciája, a Hungária alakjára emlékeztető női perszifikáció pedig nemzeti sorsszimbólum.³⁴ Ez az ok-okozatiság az ősi értékek megőrzése és a történelem sodrában (Monarchiában) való el-nem-tűnésünk, homogenizálódásunk között Lechner gondolkodásában is megjelenik, s mindkettejüknél az építészetet, az épített örökséget keresztül fejeződik ki. Ezen kívül Vedres újszerű épületplasztikai megoldásai, a népies motívumokat polgári építészetbe beemelési kívánó formai törekvései párhuzamba állíthatók a lechneri koncepcióval.

³¹ Bálint Sándor, i.m., 1974, 35.

³² Nagy Zoltán: *Vedres István művészi munkássága (1765–1830)*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1956.

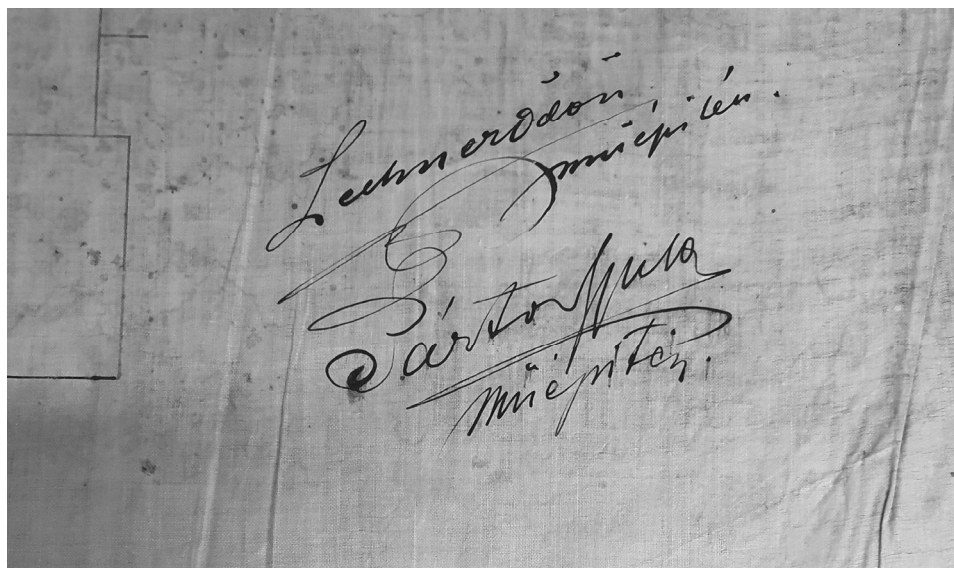
³³ „Ne hogy vagy ellenség, vagy üdő sok voltta / Pusztulást okozzon néki, mint már volt a'. / Mivel rajtad-is áll, hogy dütsőb formában / Rendbe álljak én-is Hazám piartzában; / Azért tehát vegyél követ kezeidben / Te-is, s rakjad e' fal' allját erőss rendben. / Add szánt segítséged. Sok szem, kéz munkája / 'S Ereje majd viszi illő magosságra. / Ezt ha védelmezted egy szívvel, lélekkel, / Nem lessz, ki szét hánya pusztító kezekkel.” (Vedres István: *Nemes, szabad, királyi Szeged várossa' meg nagyobbítandó Tanáts-háza' Talp-kövének Le-tétele' alkalmatosságára készült Versek*. 1799-dik eszt. Kis-Aszszony Hav. Napján, Pesten, 1799, Fűskúti Landerer Mihály, 34.)

Online: https://books.google.hu/books?id=-BNfAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (Utolsó megtekintés: 2020. 08. 09.)

³⁴ Erről lásd bővebben: Marosi Ernő: *A magyar történelem képei. A történetiség szemléltetése a művészetekben*. In Mikó Árpád – Sinkó Katalin szerk.: *Történelem-Kép, Szemelvények múlt és művészet kapcsolatáról Magyarországon*. A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai 2000/3, 11–33.

Összegezve: A Szegedi Városházán jelenik meg első ízben Lechnernek azon törekvése, hogy a népművészet alapformáinak elvontabb és univerzálisabb felkutatásával készítse elő egy, az európai tendenciákkal is lépést tartó nemzeti építészet megalapozását. Művészet- és kultúrtörténeti vonatkozásai tekintetében a Szegedi Városházához készített rajzai páratlan értéket képviselnek, egyrészt mert árnyaltabbá teszik Lechner művészi életpályájának kronológiáját, másrészt mert rávilágítanak arra, hogy a népművészeti és helytörténeti vizsgálatok, az intellektuális megközelítés, a nemzetközi és hazai eredmények szintetizálása, a kerámia történetének átfogó ismerete, a hagyományok sajátos újra definiálása legalább olyan fontos szerepet játszott az egyes épületek koncepciójának kialakításakor, mint az egyéni intenció és az alkotó fantázia.

(A téma bővebb kifejtése és a teljes képanyag a Művészettörténeti Értesítőben (Akadémiai Kiadó) kerül publikálásra.)

Lechner Ödön, Pártos Gyula műépítészek aláírásai a MNL CSML 15.2b.454. jelzetű rajzán